

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Hoofd- en hartzaken

Er was een man die ervan werd verdacht zijn vrouw, na haar overspel, te hebben bedreigd met de dood. 'Vuile rothoer, ik steek je overhoop.' Duidelijker kon het niet. De advocaat merkte terloops op: 'Ach meneer de rechter, had mijn cliënt dan moeten zeggen: "Mevrouw, u bent geen dame"?'

Tja, daar had de advocaat inderdaad een punt te pakken. Je zult er maar voor staan. En was de aangifte, in het subtiële spel tussen deze man en deze vrouw, wellicht een afrekening?

Men kan de wereld verkennen met het hoofd en men kan de wereld verkennen met het hart. Dit is een zo oude wijsheid, dat hij een gemeenplaats lijkt. Het hoofd is de zetel van de wetenschap, van wikken en wegen, redeneren en raisonneren, van feiten en nog eens feiten, van vaststellen en narekenen. Het is de kille hand die diep doordringt in de materie, de taal

van meten, wegen, en concluderen. Het denken is universeel. Als Einstein de relativiteitstheorie niet had verwoord, dan had een ander dat na hem wel gedaan. Het is de taal van het recht dat voor ieder gelijk is, maar niet de taal van de verwantschap.

Het hart daarentegen is betrokken op het object als geheel. Het kent op de meest individuele wijze, de waarnemer wordt deelnemer en vaart op eigen intuïtie. 'Mij spreekt de blomme een tale,' zei de dichter Gezelle en daarmee bedoelde hij niet de taal van een deeltjesversneller die de bloem tot zijn elementaire bestanddelen uit elkaar rafelt. Integendeel. Hij impliceerde een zekere eerbied en schroom. Het is de taal van de kunstenaar en van de gelovige. In de bloem ligt een wereld besloten. Als Van Gogh de aardappeleters niet had vereeuwigd, dan zou dat na hem nooit zijn gebeurd op de wijze waarop Van Gogh het had kunnen doen. Er is geen geval hetzelfde.

Spreeken over begrippen als 'hoofd' en 'hart' is trouwens in zijn symboliek al het taalveld van het hart. Het hoofd zou in het kader van dezelfde problematiek spreken over de ene hersenhelft die analytisch is en de andere hersenhelft die gevoelig is.

Een rechter verkent de wereld op beide wijzen, niets menselijks is hem vreemd. In de eerste plaats, en het meest voor de hand liggend, op de afstandelijke wijze van de waarnemer. Wat is er precies gebeurd? Welke regels zijn van toepassing? Wat is de schade? Dit is het terrein waarop hij gemakkelijk aanspreekbaar is, en trouwens ook het terrein waarop advocaten zich het meest thuis voelen.

Daarnaast is er hoe dan ook betrokkenheid als van een deelnemer. Zoals de lezer van een roman zich kan vereenzelvigen met een van de karakters. Of zoals een predikant zijn gehoor het verhaal in lokt.

Een goede advocaat weet op die onvermijdelijke gevoelens van betrokkenheid in te spelen, maar als dat niet heel subtiel gebeurt, dan gooit hij zijn eigen ruiten in. Een advocaat beseft dat de taal van de rationaliteit dominant is (hij staat niet voor een tweederangs jury), maar is er tegelijkertijd van doordrongen dat de emotie de ratio diepgaand kan beïnvloeden. Eerst is er de meest sympathieke uitkomst, dan volgt de logische redenering wel vanzelf.

Het is hogeschool, maar de moeite waard.

De advocaat die het taalveld van het hart betreedt, verleidt eerder dan dat hij dwingt. Daarom: mocht hij als verdedigingsstrategie gekozen hebben voor een rechtstreekse confrontatie met de rechter, dan kan hij het hart wel vergeten. Want de uitkomst moet de advocaat worden gegund. Hij biedt een wenkend perspectief, haast op een argeloze manier.

De advocaat van de man die zijn vrouw leek te hebben bedreigd met de dood, had dat goed begrepen. 'Mevrouw, u bent geen dame' – nee, dat zeg je niet als je ervoor staat. De advocaat had de zaak tot een gemeenschappelijk probleem gemaakt.